

3. Kasparavičius A. Tarp politikos ir diplomatijos: Sventasis Sostas ir Lietuvos Respublika. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2008. 762 s.
4. Benedetto XV. Esortazione apostolica «Ubi Primum». URL: <https://is.gd/US8Czc>
5. Benedetto XV. Encyclical «Ad Beatissimi Apostolorum». URL: <https://is.gd/Bu2XbT>
6. Бистрицька Е. Східна політика Ватикану в контексті відносин Святого Престолу з Росією та СРСР (1878–1964 рр.). Тернопіль: Видавництво «Підручники і посібники», 2009. 416 с.
7. Riccards M. P. Faith and Leadership: The Papacy and the Roman Catholic Church. Lanham, MD: Lexington Books, an imprint of Rowman & Littlefield, 2012. 638 p.
8. В меньшинстве (16 ноября 1919 года — 11 мая 1924 года) // Эррио Э. Из прошлого: Между двумя войнами. 1914-1936. М: Издательство иностранной литературы, 1958. 772 с.
9. Benedetto XV. Epistola «Cum de Fidelibus». URL: <https://is.gd/3awGUj>
10. Benedetto XV. Oratio «Convocare Vos». URL: <https://is.gd/O886sp>
11. Benedetto XV. Esortazione apostolica «Allorché Fummo Chiamati». URL: <https://is.gd/5KHcB8>
12. Бюлов Б. Воспоминания. М.; Л: Гос. соц.-экон. изд-во, 1935. 562 с.
13. Пуанкаре Р. На службе Франции. 1914–1915. М.: АСТ; Минск: Харвест, 2002. 784 с. С. 517.
14. Deschner K. Polityka papieska w XX wieku. T. 1: Leon VIII, Pius X, Benedykt XV, Pius XI. Gdynia: Uraeus, 1997. 475 s.
15. Benedict XV. Esortazione apostolica «Ai Capi dei popoli belligeranti». URL: <https://is.gd/07XAnj>
16. Coppa Frank J. The Modern Papacy, 1798-1995. London: Taylor & Francis Ltd, 1998. P. 163–164.

Василь ЧИЖОВ

*Здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
v.chizhov@impelukraine.com.ua*

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ РАДЯНІЗАЦІЇ НА ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ПАРАФІЯЛЬНОГО ДУХОВЕНСТВА СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ У 1939–1941 РОКАХ.

Упродовж кількох століть, у селах Східної Галичини парафіяльний священник був важливою складовою повсякденного життя. Жодна важлива подія сільського життя не обходилася без благословення пароха. Як зазначає дослідник В. Старка: «без священика в той час не відбувалося жодної помітної події в селі» [3, с. 367].

Конкордат 1925 р. між урядом Польської держави та Апостольським Престолом чітко окреслив правове становище духовенства католицької церкви. Згідно умов договору, сільські священники отримували право не лише сповняти релігійні функції, але й займатися економічною діяльністю. Відтак, чимало греко-католицьких священників не лише обробляли належні їм земельні наділи, але і ставали співзасновниками українських сільськогосподарських кооперативів тощо.

Греко-католицька церква у Східній Галичині на кінець 1930-х років стала доволі впливовою суспільною організацією, оскільки станом на початок вересня 1939 р. в межах означеною терену функціонувало 2120 парафій, які обслуговували 2030 священників, прихожанами яких були близько 3,1 млн. вірних [1, с. 28].

Інкорпорація теренів Східної Галичини до складу Української радянської Соціалістичної Республіки у середині вересня 1939 р., зумовила тектонічні зміни усіх сфер повсякденного життя місцевого населення.

На відміну від урядів Австро-Угорщини чи Польської держави, які доволі толерантно ставилися до релігійних вподобань своїх громадян, у атеїстичному Радянському Союзі не було місця релігії.

Зважаючи на ту підтримку, яку мала греко-католицька церква у регіоні, більшовики не наважилися на радикальну заборону її діяльності.

Більшовики поступово витіснили греко-католицьку церкву із сільського повсякдення. Виступаючи перед радянським активом Станіславської області, секретар обкому КП(б)У М. Груленко зазначав, що: «на фронті релігійному, нам потрібно вести виважену роботу з роз'яснення суті релігійної політики радянської влади... Потрібно використовувати гнучкі методи агітаційної роботи» [ДАІФО, арк. 32].

На практиці це виглядало так, що починаючи з кінця осені 1939 р., галицькі села здригалися від щоденних мітингів, під час яких кожен із доповідачів не забував пригадувати присутнім селянам, що потрібно боротися з «релігійними пережитками».

Більшовики намагалися у селянській побут впровадити різноманітні радянські свята – звіздини, сімейні вечірки, свята першого засіву, громадські похорони тощо.

Попри застереження партійних зверхників, окремі місцеві активісти надто буквально сприйняли гасла «викорінення релігійних пережитків». Так, парох с. Урлів Зборівського району Тернопільської області о. І. Любович 4 грудня 1939 р. змушений був покинути парафіяльний дім та переїхати до родичів, через постійні грабунки збільшовизованих селян, а у хаті пароха с. Підгайчики Зборівського району Тернопільської області

місцеві комуністи організували клуб, де за словами священника: «днями і ночами при музиці витинала гопака місцева голота» [3, с. 371]. Священнику ж залишили одну кімнату та кухню. Проте, через «пекельний галас у клубу» той змушений був ночувати в stodолі» [3, с. 371].

Крім психологічного тиску, радянська влада вдавалася до економічних важелів впливу. Зазначимо, що до вересня 1939 р. сільське греко-католицьке духовенство володіло чималими земельними наділами, та були доволі заможними. Часто сільські парахи були серед засновників сільських кооперативів тощо.

28 жовтня 1939 р. ініційовані більшовиками Народні Збори Західної України проголосили декларацію про вилучення церковних земель. Зазначене розпорядження неоднозначно було сприйняте галицьким суспільством. Виховані в традиціях поваги до приватної власності, селяни, у переважній більшості не наважувалися отримувати колишні церковні земельні наділи. Водночас, здебільшого люмпенізовані верстви, охоче брали «церковне поле». Мали місце і трагікомічні ситуації, коли парафіяльні священники нових власників парафіяльної землі відлучали від церкви, відмовляли у сповіді як це мало місце у с. дуліби Новострілицького району львівської області [4, арк. 49 зв.].

Крім конфіскації парафіяльної землі, радянські фіскальні органи нараховували сільським парохам податки, які обраховувалися тисячами карбованців. Не маючи змоги їх сплачувати, частина священників роздавала майно селянам, і покидала парафії.

Початок німецько-радянської війни у червні 1941 р. на зупинив примусову атеїзацію краю, проте не припинилися духовні митарства сільського греко-католицького духовенства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950). Львів: Вид-во Українського католицького університету, 2005. 267 с.
2. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 5. 60 арк.
3. Старка В. Священик у провінції: повсякденне життя сільських священників Східної Галичини в умовах суспільних трансформації радянського тоталітаризму 1939–1941 рр. // *Lekarz i duchowny na prowincji. Czestochowa* 2022. S. 367–373.
4. Центральний державний історичний архів у м. Львів. Ф. 201. Оп. 1. Спр. 36. 77 арк.